

III MAJANDUSTEOREETILINE KONTSEPTSIOON, METOODIKA JA KOOSTAMINE

Välissektori statistika metoodiliseks aluseks on Rahvusvahelise Valuutafondi maksebilansi käsiraamatu 5. versioon (*Balance of Payments Manual 5th Edition*), millest lähtuvalt arendatakse ka maksebilansistatistika Eesti mudelit. Järgnevalt tutvustame lähemalt kolme põhidokumendi (maksebilanss, rahvusvaheline investeerimispositsioon ja välisvõlg) olemust ning olulisemaid põhimõisteid, kirjete sisu, avaldamispoliitikat ja koostamise süsteemi.

MAKSEBILANSS

Oma olemuselt on maksebilanss ühest küljest riigi kõikide institutsionaalsete sektorite konsolideeritud kasumiaruanne, teisest küljest aga nende koondbilanss. Ettevõtte finantsaruanded kajastavad üksikettevõtja suhteid teda ümbritseva keskkonnaga. Maksebilansi ülesanded on teoreetiliselt samad, kuid ettevõtjaks on riigi majandus tervikuna ja teda ümbritsevaks keskkonnaks ülejäänud maailm.

Maksebilanss on statistiline aruanne, mis summeerib konkreetse riigi teatud perioodi jooksul sooritatud majandustehingud ülejäänud maailmaga. Perioodiks on tavaliselt kuu, kvartal või aasta.

Kuna maksebilanss kajastab tehinguid teatud ajaperioodil, siis on maksebilansi kirjete väärtused *voomuutujad*.

Maksebilanss koosneb *jooksevkontost*, mis kajastab välismajandustegevusest saadavate tulude kujunemist, ning *kapitali-, finants- ja reservvara kontost*, mis näitab jooksevkonto finantseerimist ehk *välisfinantseerimisallikate* struktuuri.

Jooksevkonto jaguneb neljaks osaks⁶: *kaubad, teenused, tulu ja jooksevülekanded*. Kaupade ja teenuste kontodel kirjendatakse kõik kaupade ja teenuste müügist saadaolevad ning ostmisel tasumisele kuuluvad summad. Tulukonto kajastab tootmistegurite (kapital ja tööjõud) kasutamisega ja kasutada andmisega seotud tulusid. Jooksevülekannetena on vaadeldavad kõik ülejäänud majandustehingud, mis on seotud residentide kasutada oleva kogutulu kujunemisega ega samastu kapitaliülekannetega.

Finantseerimisallikad jagunevad kolme konto vahel: *kapitalikonto, finantskonto* ja *reservvara konto*. Kapitalikontosse kirjendatakse peamiselt investeeringu iseloomuga välisabi, immateriaalse varaga seotud tehinguid (nt intellektuaalse omandi ostmine või loovutamine), võlgade andeksandmine ning muud kasutada oleva kogutulu kujunemisega mitteseotud rahvusvahelised kapitaliülekanded. Finantskonto kajastab välisinvesteeringuid, mis liigituvad nelja põhikategooriasse: *otseinvesteeringud, portfelliinvesteeringud, tuletusinstrumendid* ja *muud investeeringud*. *Reservvara* konto näitab Eesti puhul keskpanga kulla- ja välisvaluutareservide muutumist.

Maksebilansi koostamise aluseks ei ole riigi territoorium. Maksebilansitehing on üldjuhul *residendi* ja *mitteresidendi* vaheline tehing, milleks ei ole ainult raha liikumine. Maksebilanss koostatakse *tekkepõhiselt*, st tehingu registreerimise aluseks on ajahetk, millal tehing poolte vahel sõlmiti või omandiõigus muutus, sõltumata asjaolust, kas raha on tegelikult laekunud või makstud. Kõik maksebilansitehingud kajastatakse *turuhindades*.

⁶ Maksebilansistatistika põhimõistetest ning kirjete sisust antakse ülevaade eraldi peatükkides.

Maksebilansi koostamisel lähtutakse *kahekordse kirjendamise põhimõttest*. Igal tehingul on kaks võrdse summana, kuid erinevatel kirjetel ja vastasmärgiga kajastuvat poolt: *kreedit* (+) ja *deebet* (-). Kreedit näitab meie kasutuses olevate finantsressursside suurenemist, deebet aga kõnealuste ressursside kasutamist (vt tabel 3.1).

Tabel 3.1. Kreedit ja deebet

	Ressursside suurenemine	Ressursside kasutamine
	KREEDIT „+”	DEEBET „-”
Jooksevkonto	Kaupade eksport	Kaupade import
	Teenuste müük	Teenuste ost
	Tulu sissevool	Tulu väljavool
	Ülekannete sissevool	Ülekannete väljavool
Kapitalikonto	Kapitaliülekannete sissevool	Kapitaliülekannete väljavool
Finantskonto	Välisnõuete vähenemine	Välisnõuete suurenemine
	Väliskohustuste suurenemine	Väliskohustuste vähenemine
Reservvara	Reservvara vähenemine	Reservvara suurenemine

Ideaaljuhul peab seega maksebilansi kõigi kirjete summa võrduma nulliga. Maksebilansi koostamise keerukuse ja ulatuse tõttu tekivad statistilise info kogumisel aga alati ebatäpsused. Viimaseid kajastatakse maksebilansi tasakaalu viimiseks *vigade ja täpsustuste* kirjel.

Maksebilansi standardesituse kohaselt kajastatakse jooksevkontol ning kapitalikontol kõigi kirjete deebet- ja krediti käibed eraldi. Finantskontol ja reservvarade kontol tuuakse välja üksnes *netokirjed* (deebet- ja krediti summa).

RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON

Rahvusvaheline investeerimispositsioon (-seis) on riigi kõikide institutsionaalsete sektorite finantsvarade ja -kohustuste konsolideeritud koondbilanss ehk varade ja ressursside seis kindlal kuupäeval väljendatuna selle kuupäeva turuhindades.

Kuna konsolideerimisel sektoritevahelised ja -sisesed nõuded ja kohustused vastastikku taanduvad, kajastab rahvusvaheline investeerimispositsioon vaid riigi kui terviku *välisnõudeid ja -kohustusi*. Investeerimispositsioon erineb klassikalisest bilansist selle poolest, et investeerimispositsioonis ei võeta arvesse Eestis asuvat residentidele kuuluvat reaalaru ja omakapitali. See on ka põhjus, miks investeerimispositsioon (-seis) pole tasakaalus.

Netoinvesteerimispositsioon on riigi kõikide institutsionaalsete sektorite välisaktiivate ja -passiivate vahe.

Kui välisnõuded ületavad väliskohustusi, siis on riigi netoinvesteerimispositsioon *positiivne* ning näitab ülejäänud maailma netovõlga sellele riigile. *Negatiivne* netoinvesteerimispositsioon näitab aga selle riigi võlga ülejäänud maailmale.

Otseinvesteeringuettevõtja ja otseinvesteeriija vahelised nõuded ja kohustused kajastatakse maksebilansis kokkuleppeliselt *netopõhimõttel (directional principle)*:

- Eestisse tehtud otseinvesteeringutest (kohustustest) arvatakse maha kõik otseinvesteeringuettevõtja nõuded otseinvesteeriijatele;
- Eestist välismaale suunatud otseinvesteeringutest (nõuetest) arvatakse maha kõik otseinvesteeriijate kohustused otseinvesteeringuettevõtjate ees.

Investeeringuotsustamise koostamisel järgitakse samu põhimõtteid ja mõisteid, mida maksebilansi puhul. Neist olulisemad on *tekkepõhine arvestuspõhimõte* ning seisude kajastamine positsiooni koostamise päeva *turuhindades*.

Noteerimata väärtpaperite puhul ei ole turuväärtus alati kättesaadav ja selle kaudne hindamine on keerukas. Eesti Pank kasutas nimetatud aktsiate puhul kuni 2006. aastani Eesti residentide aktsiakohustuste hindamisel Eesti Väärtpaperite Keskregistris sisalduvat informatsiooni. Kuna samade aktsiate hindamisega partnerriigi koostatavas investeeringuotsustamises pole vastav info üldjuhul kättesaadav, põhjustab see riikidevahelisi statistilisi asümmeetriaid. Seetõttu otsustati Euroopa Liidu statistika töögruppide üksmeelse otsusega kajastada noteerimata aktsiad ühtsuse saavutamiseks nende raamatupidamisväärtuses (omakapital jagatud aktsiate arvuga), mis on üldjuhul turuhinnast madalam. Eesti Pank rakendab kõnealust meetodit alates 2007. aasta I kvartalist (vt „Maksebilansistatistika aegriidade korrigeerimine“ lk 7).

Noteeritud ettevõtete aktsiate kajastamisel kasutatakse turuhinda. Börsilt lahkumise hetkel olevale kvartalile rakendatakse turuväärtust, mis seejärel viiakse nelja järgneva kvartali jooksul raamatupidamisväärtusesse.

Kuna rahvusvaheline investeeringuotsustamine kajastab varade seisutunde ajahetkel, siis on investeeringuotsustamise kirjade väärtused *varumuutuvad*.

VÄLISVÕLG

Välisvõlastatistika koostamise aluseks on rahvusvahelises investeeringuotsustamises kajastatud välisnõuded ja -kohustused, mis on oma olemuselt võlad, st millega kaasneb tagasimaksmise kohustus. Võlaarvestusse ei kuulu aktsia- või osakapitali tehtud otse- ja portfelliinvesteeringud, reinvesteeriidud (taasinvesteeriidud) tulu (eelmine perioodide ja jooksva perioodi jaotamata kasum/kahjum ja omakapitali reservid) ega tuletisinstrumendid. Samuti ei arvata välisvõla hulka keskpanga kullavarusid ja Rahvusvahelise Valuutafondi arvestusühikuid ehk SDR*e (special drawing rights)*⁷.

Välisvõlga iseloomustavatest näitajatest on olulisemad:

- **koguvälisvõlg (brutovälisvõlg), mis summeerib kõikide institutsionaalsete sektorite võla iseloomuga väliskohustused;**
- **netovälisvõlg, mis näitab riigi kõikide institutsionaalsete sektorite tagasimaksmisele kuuluvate, st võla iseloomuga välisnõuete ja -kohustuste vahet.**

⁷ Vt „Kirjete sisu“: reservvara.

Erinevalt rahvusvahelisest investeerimispositsioonist, kus kajastatakse otseinvesteeringuid *netopõhimõtte* (*directional principle*) alusel, ei vähenda residentse otseinvesteeringuettevõtja poolt otseinvesteeri-
le antud laenud otseinvesteeringukohustust, vaid need viiakse võlaarvestuses bilansi nõuete poolele. Samamoodi ei arvata ka Eesti residentide välismaal asuvatelt otseinvesteeringuettevõtjatelt saadud laene maha Eesti otseinvesteeringunõuetest välismaal, vaid liidetakse võlakohustustega.

Nagu rahvusvahelise investeerimispositsiooni puhul, on ka välisvõla seisuga kajastavad näitajad *varumuutujad*.

PÕHIMÕISTED

- **CIF-hind** (ingl k *cost, insurance, freight*) – kauba rahvusvaheline tarneklausel, mis näitab kauba maksumust ja kulutusi, mis on seotud kauba veo ja kindlustamisega ostja maa tollipiirini.
- **FOB-hind** (ingl k *free on board*) – kauba rahvusvaheline tarneklausel, mis näitab kauba maksumust ja kulutusi, mis on seotud kauba veo ja kindlustamisega müüja maa tollipiirini.
- **Institutsionaalsed sektorid** on välissektori statistikas jaotatud järgmiselt:
 - *valitsemissektor* – kesk- ja kohalike omavalitsuste haldusalasse kuuluvad riigivalitsemis- ja riigikaitseorganid; kesk- ja kohalike omavalitsuste eelarvest finantseeritavad teadus-, uurimis-, tervishoiu-, sotsiaalhooldus-, haridus-, kultuuri- ja spordiasutused ning riiklikud fondid ja sihtasutused;
 - *keskpank* – Eesti Pank kui riigi keskpank;
 - *krediidiasutused* – Eesti Panga litsentsi omavad krediidiasutused kui eraõiguslikud juriidilised isikud, kellel on õigus võtta avalikusele vastu rahalisi hoiuseid ja teisi tagasimakstavaid vahendeid ning anda oma vastutusel laene ja sooritada teisi krediidiasutuste seaduses loetletud tehinguid;
 - *muud sektorid* – ülejäänud erasektor (äriühingud ja kodumajapidamised).
- **Kapitalirent** – laen (renditehing) vara soetamiseks tingimusel, et krediidiobjekt jääb vara maksumuse ja intresside kustutamiseni rendileandja omandusse.
- **Lühiajaline kapital** – nõuded või kohustused lepingujärgse tähtajaga kuni üks aasta (kaasa arvatud).
- **Lühiajaline positsioon** – netoinvesteeringu positsioon, mille arvestuse aluseks on lühiajalised välisnõuded ja -kohustused. Keskpanga reserve loetakse nende iseloomu tõttu kokkuleppeliselt lühiajalisteks.
- **Mitteresident** – kõik ülejäänud isikud, kes pole hõlmatud mõistega *resident*.
- **Pikaajaline kapital** – nõuded või kohustused lepingujärgse tähtajaga üle ühe aasta.
- **Pikaajaline positsioon** – netoinvesteeringu positsioon, mille arvestuse aluseks on pikaajalised välisnõuded ja -kohustused. Otseinvesteeringuid loetakse nende iseloomu tõttu kokkuleppeliselt pikaajalisteks.

- **Repotehing** – laen väärtpaperite tagatisel.
- **Resident:**
 - 1) Eesti Vabariigi riigorganid ja asutused kõige laiemas tähenduses (seadusandlik, täidesaatev ja koh-tuvõim ning nende asutused, põhiseaduslikud institutsioonid), samuti kohalikud omavalitsusüksus-ed ja nende asutused;
 - 2) välisriigis asuvad Eesti diplomaatilised, konsulaar- ja teised ametlikud esindused, samuti muud majandus- ja kommertstegevusega mittetegelevad Eesti asutuste ja organisatsioonide esindused välismaal;
 - 3) Eesti Vabariigi seadusega loodud avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja nende asutused;
 - 4) Eestis registreeritud eraõiguslikud juriidilised isikud;
 - 5) Eesti õiguskorraga lubatud Eestis asutatud ja tegutsevad ning osalist õigusvõimet omavad isikute ühendused ja organisatsioonid, mis ei ole juriidilised isikud;
 - 6) Eestis registreeritud välismaa juriidiliste isikute filiaalid ja esindused;
 - 7) Eestis elavad Eesti kodanikud;
 - 8) Eestis elavad välismaalased, kellel on alaline elamisluba;
 - 9) Eestis elavad välismaalased, kellel on tähtajaline elamisluba vähemalt üheks aastaks;
 - 10) välisriigis õppivad või ravil viibivad isikud, sõltumata õpingute või ravi kestvusest;
 - 11) välisriigis viibivad, immuniteeti ja diplomaatilisi privileege kasutavad Eesti Vabariigi diplomaadid, sõ-javäelased, konsulaar- ja teiste ametlike esinduste töötajad ja nende perekonnaliikmed;
 - 12) laevameeskonnad, hooaja- ja piiriülesed töötajad, sõltumata nende välisriigi territooriumil viibimise kestvusest;
 - 13) kokkuleppelised majandusüksused, mis esindavad Eesti territooriumil asuvat kinnisvara (maa tema oluliste osadega).

KIRJETE SISU

- **Väliskaubanduskonto** – arvestab seda osa kaupade sisse- ja väljaveost, mis võtab osa sisemajan-duse koguprodukti moodustamisest. Selleks on
 - import rahvuslikuks tarbimiseks – vabaks ringluseks imporditud kaubad, mille puhul kauba eest maksavad residentid;
 - rahvuslik eksport – eksport, mille müügist laekub tulu residentidele;
 - kaupade töötlemisega seotud kaupade sisse- ja väljavedu.

Eesti väliskaubanduskonto koostamise aluseks on ametliku väliskaubandusstatistika *põhikaubanduse süsteem (special trade system)*, mille järgi kaubad võetakse arvele siis, kui need ületavad sisekäibe ehk vaba ringluse piiri⁸. Eksport ei sisalda eelnevalt tollilattu imporditud kaupade taasväljavedu ega vormista-mist vee- ja õhusõidukite varudeks. Import ei sisalda imporditud kaupade tolliladustamist, lisatud on aga kaupade tarded tollilaost vabaks ringluseks ja töötluseks. Kuna ametliku väliskaubandusstatistika ja tolli-statistika koostamine ei ole kooskõlas maksebilansi koostamise põhimõtetega (import CIF-hindades, resi-

⁸ Kasutusel on ka üldkaubanduse süsteem (*general trade system*), mis registreerib kaupade liikumist üle tollipiiri. Maksebilansi koostamise seisukohalt pole selline lähenemisviis sobiv, kuna hõlmab ka mitteresidentidele kuuluva kauba liikumist läbi Eesti territooriumil asuvate tolliladude.

dentsuse printsiip vs territoriaalsuse printsiip jne), tehakse maksebilanssi vajalikud täiendused, millest olulisemad on

- a) tollis deklareerimata kaubad, mis ei ole ületanud sisekäibe piiri, kuid mis on olnud maksebilanssihingute objektiks (nt välisvetes püütud kala);
- b) transpordivahendite välisriigis viibimise vältel ostetud kaubad: kütus, proviant, müügikaup jms;
- c) ostetud ja müüdud kapitalikaupade remonditeenus;
- d) impordi ümberarvestus FOB-hinda, st kauba veo- ja kindlustuskulude lahutamine;
- e) hinnamoonutuste arvestamine kaupade ekspordil läbi tolliladude ja vabatsooni;
- f) hinnangud varimajandustegevuse kohta.

Alates 1. maist 2004 põhineb väliskaubandusstatistika kahe aruandlussüsteemi kombinatsioonil. Kaubavahetust Euroopa Liidu väliste riikidega arvestatakse endiselt Maksu- ja Tolliametile esitatud tollideklaratsioonide alusel (nn Extrastat). Ühendusesisene kaubavahetus registreeritakse nn Intrastati küsitluse abil, mille korraldajaks on Statistikaamet (vt www.stat.ee). Kui Extrastat võimaldab endiselt kasutada põhikaubandussüsteemi, jättes välja kaubavahetuse läbi tolliladude, siis Intrastat ei võimalda andmetest välja filtreerida läbi vaheladude liikunud kaupa, mis reaalselt Eesti siseturule ei jõua, kajastades seega pigem üldkaubanduse põhimõtteid. Seetõttu on nii kaupade sisse- kui väljaveo üldine tase varasemate perioodidega võrreldes kõrgem ja aegridade võrdlemisel tuleb seda eripära silmas pidada. Samuti pole Intrastati aruannete struktuurierinevuste tõttu tollideklaratsioonidega võrreldes enam piisava täpsusega võimalik eristada nn normaaleksporti ja -importi töötluskaupade sisse- ja väljaveost.

- **Teenuste konto** kajastab Eesti residentide poolt mitteresidentidele müüdavaid ja neilt ostetavaid teenuseid:
 - *veoteenusused* – reisijateveo-, kaubaveo- ning muud veoteenusused olulisemate veondusliikide (mere-, õhu-, raudtee-, maantee-, muu transport) lõikes.
 - *reisiteenusused* – kajastavad turistide ja ühepäevaküllastajate reisipakettidele ning reisi sihtriigis kaupadele ja muudele teenustele tehtud kulutusi. Reisiteenusused sisaldavad lisaks eeltoodule ka kulutusi haridusele ja raviteenusetele sihtriigis. Kui üldjuhul loetakse turismiks välismaal viibimist kuni ühe aasta jooksul, siis õppurite ja ravivajajate puhul ajaline piirang puudub. Turismi eristab reisiteenusetest asjaolu, et rahvusvahelise tava järgi turismiteenususeks peetavaid rahvusvahelisi reisijateveo teenuseid kajastatakse maksebilanssi veoteenususte kirjetel;
 - *sideteenusused* – maksed telekommunikatsiooniteenususte (tele- ja raadiotranslatsioon, telegraafiside, teleksi- ja faksiside, satelliit- ja kaabeltelevisioon, elektronpost jms) ja posti- ning kulleriteenususte (postisaadetiste pakkimine, lähetamine, vedu ja kättetoimetamine, postkastide rent jms) eest;
 - *ehitusteenusused* – hõlmab üldjuhul residentide ehitustööde maksumust, mis on seotud ehitusobjektidega välisriigis, ja mitteresidentide ehitustööde maksumust, mis on seotud ehitusobjektidega Eestis. Ehitusteenusustena käsitletakse objekte või töid üldjuhul lõpetamistähtajaga kuni üks aasta;
 - *kindlustusteenusused* – elu- ja kahjukindlustuslepingute (-poliiside) sõlmimisel saadavad ja makstavad teenustasud, samuti kahjukäsitluskulud, kindlustusekspertiisid jne. Kahjukindlustuslepingute kohased kindlustuspreemiaid ja väljamakstud kahjutasusid kajastatakse jooksevülekanne kontol, elukindlustuslepingute järgsed sisse- ja väljamaksed kajastatakse finantskontol muu pikaajalise kapitali kirjetel;
 - *finantsteenusused* – finantsvahendus- ja selle abiteenusused (v.a kindlustus), mis on seotud panganduse ja väärtpaberivahenduse komisjoni- ja teenustasudega, varahaldusega, kliiringuga, depositeerimiteenusustega, finantsnõustamisega jms;

- *arvuti- ja infoteenused* – maksed andmebaaside kasutamise ja arendamise, andmetöötuse ja programmeerimise, riistvarakonsultatsioonide, tarkvara juurutamise jms eest, samuti uudisteagentuuride teenused;
 - *autoriõigus- ja litsentsitasud* – maksed autoriõiguste, litsentside, frantsiiside, müügiõiguste, tööstusprotsesside või muu intellektuaalomandi kasutamise eest;
 - *kaubandus- ja muud kaubandusega seotud teenused* – kaubamaaklerite ja vahendajate komisjoni- ja teenustasud. Kaubandusteenuseks on residentide poolt välisriigis ostetud kaupade maksumuse ja nende poolt samal perioodil välisriigis edasimüüdud kaupade maksumuse vahe. Tingimuseks on, et kaup ise ei ületa Eesti riigipiiri;
 - *kasutusrent* – rendimaksud, mille puhul rentnik kasutab lepinguperioodi kestel vara ning lepingu lõppedes tagastab selle rendileandjale (*kapitalirent* – vt allpool);
 - *mitmesugused äri-, kutsetegevuse ja tehnilised teenused* – äriteenused, mis on seotud konsultatsioonide (õigusabi, raamatupidamine, audit, juhtimiskonsultatsioonid jne), suhtekorralduse ja turundusega (reklaam, arvamus- ja turu-uuringud jne) või muude tehniliste teenustega (jätmete töötlemine ja utiliseerimine, keskkonnakaitse, arhitektuurilised ja insener-tehnilised teenused, trükiteenused jne);
 - *isiku-, kultuuri- ja meelelahutusteenused* – raadio, televisiooni ja filmindusega seotud audio-visuaalsed teenused, kontserdi- ja muude ürituste korraldamine, esinemistasud ja -honorarid, näituse- ja muuseumiekspositsioonide korraldamine, produtsenditeenused ning muud spordi-, kultuuri- ja vaba aja teenused;
 - *valitsusteenused, mis ei sisaldu mujal* – muud valitsemissektori osutatud teenused, mis on seotud saatkonna- ja konsulaarteenustega ning sõjaväe- ja muude avaliku sektori poolt pakutavad teenustega, samuti riigilõivud ja teenustena saadav ning osutatav välisabi (välisabi vt ka *jooksevülekanded*).
- **Tulukonto** näitab tootmistegurite (kapital ja tööjõud) kasutamise ja kasutada andmisega seotud tulusid. Vastavalt sellele jagunevad tulud kahte rühma:
 - a) *tööjõutulu* – kuni aastase töölepinguga välismaal teenitud ja Eestis välismaalastele makstud brutopalk ja tööandja poolt tehtud sotsiaaleraldised;
 - b) *investeeringutulu* – kajastab üldjuhul välisinvesteeringute (otse-, portfelli- ja muude investeeringute) nõuetelt saadavat ja kohustustelt makstavat *intressi-* ja *dividenditulu*. Kuna äriühingu tegevuskasumi tekkimise ning dividenditulu väljamaksmise vaheline ajaperiood võib olla pikk, on selle kasumi maksebilansis arvele võtmiseks kasutusele võetud *reinvesteeringutulu* kontseptsioon. *Reinvesteeringutulu (taasinvesteeringutulu) tulu* kujutab endast investeeringu suurusele vastavat proportsionaalse osa muutust investeeringuettevõtja põhitegevusega seotud kasumis või kahjumis, mida teisest küljest vaadeldakse kui täiendavat investeeringut äriühingusse. Kuna dividendide väljamaksmisel reinvesteeringutulu vähenevad, võib reinvesteeringutulu kontseptsiooni vaadelda kui dividendide tekkepõhist arvestust. Kuna selline arvestusviis on statistiliselt keeruline ning vajalikud andmed pole alati kättesaadavad, on lihtsuse mõttes kokku lepitud, et seda kasutatakse üksnes otseinvesteeringusuhete puhul ja mitte portfelliinvesteeringute puhul.

Tulukontol ei arvestata realiseeritud ja realiseerimata kursi- ja hinnavahedest tekkinud raamatupidamislikke finantstulusid ja -kulusid, kuna maksebilansis kajastatakse finantsinstrumentide liikumist nende turuhinnas. Viimane koosneb raamatupidamislikult aga soetusmaksumusest ning realiseeritavast kursi- ja/või hinnakasumist/-kahjumist. Samuti ei kajastata reinvesteeringutulu all ebatähtselt laekuvate laenude mahakandmise ja andestamise ega erakorralisi kasumeid või kahjumeid.

- **Jooksevülekannete kontol** näidatakse kõik ülejäänud majandustehingud, mis on seotud residentide kasutada oleva kogutulu kujunemisega, kuid ei sisaldu muudel jooksevkonto kirjetel. Jooksevülekanne on oma olemuselt ühepoolne, st rahaülekandele ei pea järgnema (või eelnema) kaubasaadetist või mõne teenuse osutamist ning see pole samas ka tulu tootmistegurite kasutamise eest. Jooksevülekanded on seotud tavaliselt maksude, trahvide, toetuste, finantsannetuste, pärandvara, liikmemaksude, kindlustuspreemiate ja kahjutasudega. Jooksevülekannete kirjetel kajastatakse vastukirjetena ka välisabina saadud ja osutatud teenuste ning kaupade maksumust. Jooksevülekannete konto vaatlleb rahavoogusid kahes lõikes:

- a) *valitsemissektori ülekanded*;
- b) *muude sektorite ülekanded*.

Valitsemissektori ülekannete all mõistetakse neid summasid, mis on seotud Eesti avaliku sektori saadud ja makstud ülekannetega. Muude sektorite ülekannete koosseisus on peamiselt kindlustuslepingutega seotud rahavood ning *töötajate rahaülekanded*, kus näidatakse välisriikide töötajate (ka migrantide – isikud, kes võõrriigis elanud ja töötanud üle ühe aasta) rahasaadetised koduriiki juhul, kui neid on palganud võõrriigi ettevõtja.

- **Kapitaliülekanded** on ühepoolsed nagu jooksevülekandedki, kuid saadavad või makstavad summad ei muuda otseselt residentide kasutatavat kogutulu. Enamlevinud kapitaliülekanded on
 - a) mitmesugused maksed rahvusvahelistest fondidest infrastruktuuriobjektide ehituse finantseerimiseks;
 - b) migrantide ülekanded;
 - c) mittetootmislike mittefinantsiliste immateriaalsete varade (intellektuaalomandi) soetamine ja müük (frantsiisid, müügiõigused, kaubamärgid, tööstusprotsessid jms);
 - d) võlgade andeksandmine või mahakandmine.

Kapitalikonto vaatlleb rahavoogusid kahes lõikes:

- a) *valitsemissektori kapitaliülekanded*;
- b) *muude sektorite kapitaliülekanded*.

- **Otseinvesteeringuna** käsitletakse Eesti maksebilansis investeeringut, millega kaasneb investori oluline osalus, mis moodustab 10% ja enam investeeringuettevõtja aktsia- või osakapitalist⁹. Vastavalt rahvusvahelistele standarditele kajastatakse otseinvesteeringutena ka laenusuhteid ja muid rahapaigutusi ettevõtja ja temas olulist osalust omavate investorite vahel (v.a finantsvahendajad, mille puhul kajastatakse otseinvesteeringuna üksnes allutatud laenud).
 - *Otseinvesteeringuettevõtja* – ettevõtja, milles investor ehk otseinvesteeriija omab olulist osalust.
 - *Otseinvesteeriija* – investor, kes omab otseinvesteeringuettevõtjas olulist osalust.

Otseinvesteeringute konto jaguneb alljärgnevateks kirjeteks:

- a) *otseinvesteeringuettevõtjate aktsia- või osakapital*;
- b) *reinvesteeriitud* ehk *taasinvesteeriitud tulu* – otseinvesteeriijale kuuluv proportsionaalne osa otseinvesteeringuettevõtja põhitegevusega seotud kasumis või -kahjumis;

⁹ Otseinvesteering on idee poolest rahapaigutus, millega kaasneb investori oluline osalus ning otsustav hääleõigus otseinvesteeringuettevõtja juhtimisel, sõltumata konkreetsest osaluse määrast. Kuna selline lähenemisviis ei taga konkreetse investeeringu ühesugust käsitlust investeeringu teinud ja selle saanud riikides, on statistikavigade vähendamiseks rahvusvaheliselt soovituslik kasutada 10% piirmäära (*OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, 1996).

c) *muu otseinvesteeringukapital* – otseinvesteeringuettevõtja ja otseinvesteeriija vahelised laenude, võlaväärtpaberite või kaubanduskrediidiga seotud nõuded ja kohustused.

- **Portfelliinvesteeringute** kontrol kirjendatakse nõuete ja kohustuste lõikes väärtpaberiinvesteeringud, mis jaotatakse alljärgnevalt:
 - a) *omandiväärtpaber* – väärtpaberiinvesteering ettevõtte aktsia- või osakapitali, millega ei kaasne olulist osalust, st see moodustab vähem kui 10% ettevõtja aktsia- või osakapitalist;
 - b) *võlaväärtpaber* – võlanõuet tõendav võlakiri ja rahaturuinstrument:
 - *võlakiri* – selle omaniku nõudeõigust tõendav väärtpaber, mis sisaldab laenuvõtja kohustust maksta laen kokkulepitud tähtajal laenuandjale tagasi ning tasuda intressid. Võlakiri on üldjuhul pikaajaline (lunastamistähtaeg üle ühe aasta);
 - *rahaturuinstrument* – rahaturul kaubeldav kõrge likviidsuse ning madala intressi- ja krediidiriskiga, reeglina alla ühe-aastase lunastamistähtajaga võlakohustus.

Portfelliinvesteeringud kajastatakse maksebilansis institutsionaalsete sektorite lõikes.

- **Tuletisinstrument** on finantsinstrumendi, indeksi või kaubaga seotud väärtpaber, mis võimaldab finantsriskidega kauplemist turul, s.o õigus või kohustus osta, müüa või vahetada finantsvara tulevikus kokkulepitud hulgal ja hinnaga. Enamlevinud tuletisinstrumendid on *optsioonid*, *forvardid*, *futuuriid* ja *vahetustehingud (swap)*. Maksebilansis kajastatakse tuletisinstrumente institutsionaalsete sektorite lõikes, nõuded ja kohustused eraldi.
- **Muud investeeringud** on kõik ülejäänud investeeringud, mis ei ole otse- või portfelliinvesteeringud ega seotud tuletisinstrumentidega:
 - *kaubanduskrediit* – müüdüd või ostetud kaupade ja teenuste eest laekumata või tasumata summad ning ettemaksud, mis kajastatakse tekkepõhiselt nii maksebilansi kui ka rahvusvahelise investeerimispositsiooni arvestuses;
 - *laenud* – institutsionaalsete sektorite lühi- ja pikaajalised laenusuhted, kui need ei ole seotud otseinvesteeringutega. Laenudena käsitletakse ka *kapitalirenti* ja *repotehinguid*;
 - *sularaha ja hoiused* – nõuetena kajastatakse residentide käsutuses olevat välissularaha ning välisriigi krediidiasutustes olevaid hoiuseid. Kohustuste poole moodustuvad mitteresidentide valduses olevad Eesti kroonid sularahana ning nende Eesti krediidiasutustes olevad hoiused;
 - *muud nõuded ja kohustused* – muud tähtajaks laekumata või tasumata summad (muu debitoorne ja kreditoorne välisvõlgnevus, viitvõlad jne), mis tulenevad tekkepõhisest majandusarvestusest, samuti muud teiste kirjetega mitteseotud nõuded ja kohustused. Sellel kirjel kajastatakse ka kindlustusseltside kogutud elukindlustuspreemiate eraldised ning nende väljamaksud.
- **Reservvara** – riigi keskpanga kulla- ja välisvaluutareservid, mis moodustavad Eesti rahasüsteemis krooni kattevara. Reservvaraks loetakse üldjuhul keskpanga kõrge likviidsusega kaubeldavaid välisaktiivaid, mis näidatakse järgnevatel kirjetel:
 - a) *rahaline kuld* – kullana hoitavad reservvarad;
 - b) *SDRid* – *special drawing rights* ehk laenamise eriõigus on Rahvusvahelise Valuutafondi (RVF) arvestusühik, mille väärtuse aluseks on neljast valuutast (USD, EUR, JPY ja GBP) koosnev korv. Igale RVFi liikmesriigile avatakse SDRi konto, mida kasutatakse laenu tehingute ja mitmesuguste muude sellega seotud operatsioonide läbiviimiseks liikmesriigi ja RVFi vahel;

- c) *Rahvusvahelise Valuutafondi reservpositsioon* – laenu iseloomuga, liikmesriigile vajadusel kättesaadav sissemakse RVFi;
- d) *välisvaluuta* – välisvaluuta või sellega võrdväärsed reservvarad: välissularaha ja valuutahoised, omandiväärtpaberid, võlakirjad ja rahaturuinstrumentid ning tuletisinstrumentid;
- e) *muud nõuded* – muud likviidsed välisaktivad.

MAKSEBILANSI KOOSTAMISE SÜSTEEM

Maksebilansi koostamise maailmapraktikas on kasutusel kolm põhimõtteliselt erinevat süsteemi või nende kombinatsiooni:

- **küsitluste süsteem** (*survey system, transaction-based system*);
- **rahavoogude süsteem** (*settlements system, cash-based system*);
- **administratiivne süsteem** (*administrative system*).

Küsitluste süsteem põhineb infol, mis on kogutud erinevate statistiliste küsitlusvormide ja uuringute abil. Lähtuvalt vajadusest, uuritavast valdkonnast ning konkreetse riigi iseärasustest kasutatakse nii väljavõtetelisi kui ka kõikseid vaatlusi. Küsitlusvormid järgivad oma ülesehituselt kas maksebilansi või finantsaruannete struktuuri ja raamatupidamisarvestuse põhimõtteid. Küsitluste süsteemi eeliseks on selle paindlikkus, kuid teisest küljest raskendab statistiliste vaatluste läbiviimist nende kõrge hind, madal vastamismäär ning madal operatiivsus. Küsitluste süsteemi edukamate kasutajate hulka kuuluvad angloameerika riigid: Austraalia, Uus-Meremaa, Suurbritannia, Iirimaa, Ameerika Ühendriigid ja Kanada.

Rahavoogude süsteem tugineb residentsete pankade kaudu sooritatavate rahvusvaheliste maksete kogumisele, kodeerimisele ja töötlemisele. Vastavalt tehingu kirjeldusele antakse sooritatud maksetele või laekumistele kas kliendi, krediidasutuse või keskpanga poolt tehingukoodid, mis vastavad maksebilansi struktuurile. Rahavoogude süsteem võimaldab koguda üksikasjalikku ja operatiivset infot, kuid on samas piiratud. Rahavoogudes ei kajastu tekkepõhine arvestus, sageli puudub tehingu kirjeldus või maksebilansikood, esineb tasaarveldusi ning rahavood ei võimalda ka positsioonide kalkuleerimist. Seoses uute Euroopa Liidu õigusaktidega ja majanduse globaliseerumisega on enamik mandri-Euroopa riikidest sunnitud rahavoogude süsteemilt üle minema kombineeritud süsteemile.

Administratiivne süsteem kasutab infoallikana erinevate ametkondade poolt juba eelnevalt kogutud andmeid. Sellise süsteemi kasutamine eeldab avaliku sektori täielikku kontrolli välistehingute üle. Riike, mille maksebilanss põhineb üksnes administratiivsel infol, on vähe, kuid suuremal või vähemal määral kasutatakse seda lisaks küsitluste ja rahavoogude süsteemile peaaegu kõigis maades. Administratiivse süsteemi suur puudus on nõrk kontroll andmete kvaliteedi üle.

MAKSEBILANSI KOOSTAMINE EESTIS

Eesti alustas riigi maksebilansi koostamist 1992. aastal. Tolleaegse pangandussüsteemi nõrkuse tõttu võeti kasutusele küsitluste süsteem. Kuna see ei ole pidevalt muutuv majanduskeskkonnas küllalt paindlik, uuriti võimalusi maksebilansi koostamiseks rahavoogude alusel. Rahavoogude süsteem lisandus küsitluste süsteemile 1994. aastal. Seoses 1996. aastal alustatud rahvusvahelise investeerimispositsiooni koostamisega on üha tähtsamaks muutunud küsitlusvormid. Nende peamine eelis on võimalus koguda tekkepõhiseid andmeid ja muid näitajaid, mis rahavoogudes ei kajastu (nt kaubanduskrediit, reinvesteeringutulu).

Tänaseks on Eestis välja kujunenud oma maksebilansi koostamise *kombineeritud süsteem*. Kaks paralleelselt toimivat andmebaasi täiendavad teineteist ning lihtsustavad vigade avastamist. Nende sidumine administratiivse infoga tagab ühtlasi koostatavate dokumentide (maksebilanss, rahvusvaheline investeerimispositsioon ja välisvõlg) parema kvaliteedi, mis on avatud ning madala kontsentreeritusega majandusruumi tingimustes tavaliselt raskendatud.

Maksebilansi ja välissektori muu kvartaalse statistika puhul on väga oluline küsitluste süsteem, mida täiendab rahavoogude abil kogutav info. Kuiste maksebilansside koostamisel kasutatakse lisaks keskpanga, krediidiasutuste ja valitsemissektori kuistele aruannetele rahavoogude süsteemi, mida täiendatakse mitmesuguste ökonomeetriliste mudelite abil. Kuist maksebilansi kiirhinnangut, mille avaldamine tuleneb Euroopa Liidu nõuetest, hakati avaldama alates 2002. aastast.

Erinevaid küsitlusvorme on hetkel kasutusel kümme, mille abil kogutakse kvartaalset teavet enam kui 3300 ettevõtjalt. Kvartaalne rahavoogude süsteem hõlmab ligi 145 000 maksebilansi koostamise aspektist olulist tehingut, mille kohta teave saabub nn avatud süsteemi (*open system*) kaudu: keskpanga jõuab maksedokumentidel info vaid tehingute ühe poole – deebet või krediti – kohta. Edastatakse ainult pangaklientide maksed. Pangandussektori tehingud kirjeldatakse maksebilansis pangabilansside, kasumiaruannete jt finantsaruannete alusel.

Peale eeltoodud põhiallikate kogutakse infot ka paljudest muudest kanalitest: ametlik väliskaubandusstatistika, Eesti Väärtpaberite Keskregister, Finantsinspeksioon, Statistikaameti küsitlused, Justiitsministeeriumi Registrikeskus, Maa-ameti hinnastatistika, Eesti Panga raamatupidamisregistrid, avaliku sektori asutused jne. Lisaks olemasolevale teabele korraldatakse statistilisi vaatlusi, antakse hinnanguid ning kasutatakse ökonomeetrilisi võtteid. Maksebilansistatistika koostamiseks kasutatavatest infoallikatest annab ülevaate tabel 3.2.

Tabel 3.2. Maksebilansistatistika koostamiseks kasutatavate alg- ja koondandmete ulatus ja nende laekumise sagedus

Aruande nimi	Sihtgrupp / aruande sisu	Sagedus	Tähtaeg pärast aruandeperioodi	Valimi suurus / andmeallikate arv
KÜSITLUSTE SÜSTEEM				
Vorm 2	Välisosalusega äriühingud	kvartal	20 päeva	1711
Vorm 3	Välisosaluseta veondusäriühingud	kvartal	20 päeva	220
Vorm 4	Välisosalusega veondusäriühingud	kvartal	20 päeva	166
Vorm 5	Investeeringufondid (fondivalitsejad)	kvartal	20 päeva	44
Vorm 6	Välisosaluseta äriühingud	kvartal	20 päeva	1029
Vorm 7	Välismajandustegevuseta välisosalusega äriühingud	kvartal	20 päeva	55
Vorm 9	Kindlustusseltsid ja -vahendajad	kvartal	20 päeva	18
Vorm 10	Muud finantsvahendajad	kvartal	20 päeva	25
RAHAVOOGUDE SÜSTEEM				
Rahavoogude süsteemi aruandlus vastavalt rahvusvaheliste maksete deklareerimise korrale	Krediitdiastutes deklareeritud rahvusvahelised laekunud maksed	15 päeva	7 päeva	10
	Krediitdiastutes deklareeritud rahvusvahelised lähetatud maksed	15 päeva	21 päeva	10
	Rahvusvaheliste maksete koondaruanne	kuu	7 päeva	10
ADMINISTRATIIVNE TEAVE				
KREDIIDIASUTUSED				
Ressursside jääkide aruanne	Krediitdiastutes hoiustatud vahendite ja krediitdiastute saadud laenude andmed residentsuse ja muude iseloomustavate üksikasjade lõikes	kuu	5 päeva	10
Laenude jääkide aruanne	Krediitdiastute välja antud laenud residentsuse ja muude iseloomustavate üksikasjade lõikes	kuu	5 päeva	10
Kasumiaruanne	Krediitdiastute tulude-kulude jaotus residentsuse lõikes	kvartal	10 päeva	10
Mitteresidentidele müüdid ja neilt ostetud teenused	Krediitdiastute valitud tulu-kulu kirjete laiendatud esitus mitteresidentide osas	kvartal	10 päeva	10
Väärtpaperite aruanne	Krediitdiastute väärtpaperiportfelli detailne aruanne residentsuse lõikes	kuu	5 päeva	10
Bilansivälise kirjete aruanne	Krediitdiastute bilansivälise tegevuse aruanne	kvartal	7 päeva	10
Varahalduse ja investeerimistegevuse aruanne	Krediitdiastute varahalduse ja investeerimistegevusega seotud aruanne	kvartal	7 päeva	10
Tehinguliste finantsvoogude aruanne	Krediitdiastute tehtud tehingud mitteresidentidega peamiste bilansikirjete lõikes	kvartal	10 päeva	10
EESTI PANK				
Eesti Panga maksebilansi aruanne	Raamatupidamisosakonna aruanne Eesti Panga bilansikirjete mitteresidentidega seotud jääkide, nende muutuste ning kasumiaruannete mitteresidentidega seotud kirjete muutuste kohta	kuu	5 päeva	1

Aruande nimi	Sihtgrupp / aruande sisu	Sagedus	Tähtaeg pärast aruande-perioodi	Valimi suurus / andme-allikate arv
STATISTIKAAMET				
Ametlik väliskaubandusstatistika	Tolliameti tollideklaratsioonide töödeldud, täiendatud ja grupeeritud andmed tolliprotseduuride kaupa erinevate tunnuste järgi	kuu	56 päeva	1
	Ühendusesisese kaubavahetuse aruanne Intrastat			
Reisikorraldajate aruanne	Reisifirmade eksport-import (sh reisijateveoteenuste vahendamine); vastuvõetud ja lähetatud turistid riikide lõikes	kvartal	2 kuud	1
Majutusasutuste aruanne	Andmed majutusasutustes teenindatud turistide arvu ja käibe kohta	kvartal	2 kuud	1
JUSTIITSMINISTEERIUMI REGISTRITE JA INFOSÜSTEEMIDE KESKUS				
Äriregistri, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri andmekogu	Andmed Eestis registreeritud juriidiliste isikute ja nende omanike kohta	kuu	1 kuu	1
Kinnistusraamatu registri andmekogu	Mitteresidentidega seotud kinnisvaratehingute statistika	aasta	kokkuleppel	1
EESTI VÄÄRTPAPERIKESKUS (EVK)				
Väärtpaperite keskregistri andmebaas	EVKs registreeritud väärtpaperiemissioonide statistika	kuu	10 päeva	1
PIIRIVALVEAMET				
Piiriületusstatistika	Aruanne Eesti piiri ületanud inimeste kohta nende kodakondsuse lõikes	kuu	25 päeva	1
VÄLISMINISTEERIUM				
Välisriikides asuvate diplomaatiliste teenistuste statistika	Andmed Eesti välislaenu- ja välisvarade ning nende finantstulude-kulude kohta	kvartal	1 kuu	1
MAKSU- ja TOLLIAMET				
Maksustatistika	Andmed mitteresidentidelt Eestis kinnipeetud maksude ja residentidelt välismaal kinnipeetud maksude kohta	aasta	vastavalt vajadusele	1
TALLINNA LINNAKANTSELEI				
Välisvarade ja -kohustuste aruanne	Tallinna Linna välislaenu- ja välisvarade ning nende finantstulude-kulude aruanne	kvartal	1 kuu	1
RAHANDUSMINISTEERIUM				
Välislaenu aruanne	Riiklike laenu kasutamise ja teenindamise aruanne	kuu	10 päeva	1
Välisvarade aruanne	Riigikassa varade jäägi ja perioodi muutuste aruanne	kuu	1 kuu	1
MUUD				
Avatud Eesti Fond, Migratsioonifond, Autorite Ühing, Töötukassa, Haigekassa, Maa-amet jne				5–10

Eelkirjeldatud kombineeritud süsteemi (rahavood + küsitlused + administratiivsed allikad) on hakanud kasutama lisaks Eestile mitme teise riigi keskpangad (sh Läti, Leedu, Rootsi, Tšehhi), kusjuures kõnealune mudel on viimasel ajal Euroopa Liidu institutsioonide heakskiidul populaarsust kogunud ka muudes Euroopa riikides, kus kasutati seni infokanalina üksnes range kapitalikontrolli ajal üles ehitatud rahavoo-gude süsteemi.

Maksebilansistatistika koostamise õiguslikud alused

Vastavalt **Eesti Panga seaduse** paragrahvi 2 lõikele 8 vastutab Eesti Pank riigi maksebilansi koostamise eest, mis on seaduse kohaselt üks tema põhiülesandeid.

Sama seaduse paragrahv 34 käsitleb maksebilansi koostamist, mis annab keskpangale õiguse saada tasuta Eesti maksebilansi koostamiseks vajalikke andmeid kõigilt riigi- ja omavalitsusorganitelt ning Eesti territooriumil asuvatelt välismajandustehinguid sooritavatelt juriidilistelt isikutelt.

Lisaks Eesti Panga seadusele sätestab maksebilansi koostamist **riikliku statistika seadus**, mille paragrahvi 4 lõike 2 alusel on Eesti Pank maksebilansistatistika koostamise osas Statistikaameti kõrval teine riiklike statistiliste vaatluste põhikorraldaja. Eesti Pangale ning andmeesitajatele laienevad kõik riikliku statistika seadusest tulenevad sätted, mis on seotud vaatluste korraldamise, andmete esitamise kohustuse, andmekaitse, andmete avaldamise ning poolte vastutusega.

Eesti krediidiasutuste maksebilansialast aruandlust reguleerivad vastavad Eesti Panga presidendi määrused.

Andmete konfidentsiaalsus

Kehtiva õiguskorra järgi tagab Eesti Pank kõigi maksebilansitehingutega seotud üksikandmete täieliku organisatsioonilise, infotehnoloogilise ja füüsilise kaitse. Kõiki andmeid kasutatakse üksnes statistilistel eesmärkidel ning need avaldatakse ainult agregeeritud kujul, identifitseerimist võimaldavate tunnusteta.

Avalikustamine ja korrigeerimispoliitika

Statistiliste andmete avalikustamisel järgitakse **Rahvusvahelise Valuutafondi andmelevi eristandardit** (*Special Data Dissemination Standard; SDDS*), millega Eesti ühines 1998. aasta oktoobris. Standardiga on statistikakategooriate lõikes kehtestatud miinimumnõuded andmete sisu, avaldamise perioodilisuse ning tähtaegade kohta.

- **Andmelevi.** 2006.–2007. aasta maksebilansistatistika koos pressiteadete, analüüside ja statistiliste tabelitega avaldatakse Eesti Panga koduleheküljel (<http://www.eestipank.info>) kell 12.00 tabelis 3.3 toodud kuupäevadel.

Tabel 3.3. Andmete avaldamise ajakava

Maksebilansi kiirhinnang			
Aasta 2007		Aasta 2008	
Jaanuar	14.03.07	Jaanuar	14.03.08
Veebruar	13.04.07	Veebruar	15.04.08
Märts	15.05.07	Märts	14.05.08
Aprill	12.06.07	Aprill	13.06.08
Mai	12.07.07	Mai	16.07.08
Juuni	13.08.07	Juuni	12.08.08
Juuli	12.09.07	Juuli	15.09.08
August	12.10.07	August	13.10.08
September	9.11.07	September	12.11.08
Oktoober	12.12.07	Oktoober	15.12.08
November	18.01.08	November	Jaanuar 2009
Detsember	13.02.08	Detsember	Veebruar 2009
Kvartaalne maksebilanss			
Aasta 2007		Aasta 2008	
I kvartal	26.06.07	I kvartal	30.06.08
II kvartal	24.09.07	II kvartal	29.09.08
III kvartal	27.12.07	III kvartal	22.12.08
IV kvartal	31.03.08	IV kvartal	Märts 2009
Rahvusvaheline investeerimispositsioon			
Aasta 2007		Aasta 2008	
Seisuga 31.03.07	26.06.07	Seisuga 31.03.08	30.06.08
Seisuga 30.06.07	24.09.07	Seisuga 30.06.08	29.09.08
Seisuga 30.09.07	27.12.07	Seisuga 30.09.08	22.12.08
Seisuga 31.12.07	31.03.08	Seisuga 31.12.08	Märts 2009
Välisvõlg			
Aasta 2007		Aasta 2008	
Seisuga 31.03.07	26.06.07	Seisuga 31.03.08	30.06.08
Seisuga 30.06.07	24.09.07	Seisuga 30.06.08	29.09.08
Seisuga 30.09.07	27.12.07	Seisuga 30.09.08	22.12.08
Seisuga 31.12.07	31.03.08	Seisuga 31.12.08	Märts 2009
Välisreservid / välisvaluuta likviidsus RVFi andmeesituse standardvormi kohaselt			
Aasta 2007		Aasta 2008	
Seisuga 31.12.06	08.01.07	Seisuga 31.12.07	08.01.08
Seisuga 31.01.07	07.02.07	Seisuga 31.01.08	07.02.08
Seisuga 28.02.07	07.03.07	Seisuga 29.02.08	07.03.08
Seisuga 30.03.07	09.04.07	Seisuga 31.03.08	07.04.08
Seisuga 30.04.07	08.05.07	Seisuga 30.04.08	08.05.08
Seisuga 31.05.07	07.06.07	Seisuga 30.05.08	06.06.08
Seisuga 29.06.07	06.07.07	Seisuga 30.06.08	07.07.08
Seisuga 31.07.07	07.08.07	Seisuga 31.07.08	07.08.08
Seisuga 31.08.07	07.09.07	Seisuga 29.08.08	05.09.08
Seisuga 28.09.07	05.10.07	Seisuga 30.09.08	07.10.08
Seisuga 31.10.07	07.11.07	Seisuga 31.10.08	07.11.08
Seisuga 30.11.07	07.12.07	Seisuga 28.11.08	05.12.08

Eesti krooni nominaalne ja reaalne vahetuskurss			
Kuu vahetuskurss avaldatakse hiljemalt sellele kuule järgneva kuu 25. kuupäeval			
Aasta 2008	30.09.07	Aasta 2009	30.09.08

- **Korrigeerimispoliitika.** Vastavalt täiendava teabe laekumisele ja meetodilistele muudatustele korrigeeritakse eelnevate perioodide andmeid järgmiselt:
 - a) *regulaarne korrigeerimine* – tabelis 3.3 toodud tähtaegadel avaldatavad andmed on esialgsed ning neid korrigeeritakse järgmise perioodi esialgse statistika avaldamisel. Korrigeeritud aastaandmed avaldatakse üldjuhul järgneva aasta esimese kvartali statistika avaldamisel ning neid loetakse lõplikeks;
 - b) *erakorraline korrigeerimine* – erandjuhtudel, oluliste vigade ilmnemisel või meetodikamuutuste tagajärjel tekkinud võrreldamatuse kõrvaldamiseks korrigeeritakse andmeid tagasiulatuvalt kaugemale kui üks aasta, millest teavitatakse avalikkust vastava viitega.
- **Arvestusühik ja konverteerimine.** Maksebilansi ja rahvusvahelise investeerimispositsiooni arvestusühikuks on Eesti kroon (EEK). Muudes valuutades (USD, EUR) avaldatud statistika puhul on konverteerimise aluseks
 - *maksebilansi kiirhinnangu* korral vastava välisvaluuta selle kuu keskmine vahetuskurss Eesti krooni suhtes;
 - *kvartali maksebilansi* korral vastava välisvaluuta kvartali keskmine vahetuskurss Eesti krooni suhtes;
 - *aasta maksebilansi* korral nelja kvartali keskmised vahetuskursid (st aastabilanss on välisvaluutasse konverteeritud kvartalibilansside summa);
 - *investeerimispositsiooni* korral vahetuskurss positsiooni koostamise kuupäeval või lähimal sellele kuupäevale eelnenud pangapäeval.
- **Ümardamine.** Ümardamise tõttu ei võrdu allkirjete liitmise tulemus alati koondkirje summaarse näitarvuga.